foto E. Boer (NVWA)

Invasieve exoten als bedreiging voor Natura 2000-doelen

— Henk Siebel (Natuurmonumenten) en Anne Reichgelt (Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren)

In Natura 2000-beheerplannen worden invasieve exoten niet of nauwelijks genoemd. Hieruit blijkt dat veel provincies en natuurbeheerders het probleem onvoldoende erkennen. Terwijl de invasieve exoten een steeds grotere bedreiging voor de biodiversiteit zijn en de kosten om ze te bestrijden steeds verder oplopen. Nu is de tijd om samen werk te maken van de bestrijding.

Watercrassula ***(Crassula helmsii)***

foto J.L.C.H. van Valkenburg (NVWA)

> De beheerplannen van de Natura 2000-gebieden komen in een eindfase. Uit een streekproef van deze plannen valt op dat de problemen van het dominant worden van invasieve exoten voor het bereiken van de Natura 2000-doelen vaak nauwelijks behandeld worden, of zelfs helemaal niet genoemd. Volkomen onterecht, want in Nederland is het probleem van invasieve exoten net als elders in Europa met stip aan het stijgen op de lijst van oorzaken van verlies aan biodiversiteit. De Europese Commissie heeft al een voorstel geschreven dat, wanneer het wordt goedgekeurd in het Europees Parlement, de lidstaten een stevigere aanpak zal opleggen als het gaat om preventie, snel handelen bij een eerste waarneming en beheer van invasieve exoten.

Is het nog te onduidelijk van welke exoten we problemen kunnen verwachten? Nee, we weten redelijk goed welke inmiddels aanwezige invasieve exoten bij niets doen voor grote problemen gaan zorgen en met welke exoten er geen grote problemen optreden. Het is met de invasieve exoten hier en daar al volledig uit de hand aan het lopen, bijvoorbeeld met de watercrassula *(Crassula helmsii)*. De watercrassula verspreidt zich snel en bedreigt op sommige plaatsen al het voortbestaan van het habitattype zwakgebufferde vennen doordat venoevers totaal overwoekerd worden. Als hier geen gecoördineerde actie wordt ondernomen kunnen we het behoud van de kwaliteit van dit habitattype in Nederland wel vergeten. En zo zijn er meer soorten en meer habitattypen waar het fout dreigt te gaan.

Welke invasieve exoten en welke Natura 2000-habitattypen

Om een ieder op weg te helpen is een lijst gemaakt met Natura 2000-habitattypen en de invasieve exoten die in de Natura 2000-gebieden een groot risico voor de natuurwaarden geven. Deze lijst is opgesteld aan de hand van de ervaringen in ons land en de ons omringende landen, waar lokaal al voorbeelden te vinden zijn van het dominant worden van invasieve exoten en verlies aan biodiversiteit. Over welke aanpak succesvol is, is al het een en ander aan informatie beschikbaar en er zullen de beheerorganisaties in VBNE-verband dit jaar verder werken aan het beschikbaar stellen van praktijkadviezen en kennisoverdracht.

Niets doen is geen goede optie

Kan er iets tegen ondernomen worden? Ja, dat kan als je de soort goed kan bestrijden en nieuwe vestigingen gering blijven. Dit is op land vaak het geval, maar voor soorten die onder water voorkomen problematisch. Voor de landhabitattypen van Natura 2000 is nog veel te redden. Ten aanzien van de bestrijding van invasieve exoten is er echter één zeer belangrijke les die elke keer over de hele wereld weer opnieuw duidelijk wordt. Je moet niet afwachten tot de biodiversiteitproblemen groot zijn geworden en de kosten en de impact van bestrijding ook. Vroegtijdig ingrijpen is van het grootste belang. Dus ingrijpen als er nog maar een paar exemplaren zijn, die op dat moment nog geen probleem vormen. Niet ingrijpen betekent dat invasieve exoten exponentieel gaan toenemen en de kosten van bestrijding navenant. Nu al zijn er veel gevallen waar bestrijding alleen via grote meerjarige projecten te doen valt, waar additionele financiering voor nodig zal zijn. Het zal uiteindelijk ook onbeheersbaar kunnen worden, zodat de doelen niet gehaald kunnen worden. Snel ingrijpen is dus kostenbesparend en voor het behalen van Natura 2000-doelen noodzakelijk.

Gecoördineerde aanpak noodzakelijk

De aanpak zal ook gecoördineerd moeten gebeuren. Als je zelf met de bestrijding bezig bent maar je buurman niet, zal het natuurlijk minder effectief blijken te zijn. En het is al helemaal merkwaardig als invasieve exoten in naburige gemeenten gewoon massaal aangeplant worden, zoals de rimpelroos *(Rosa rugosa)* in kustgemeenten. Het volledig aan individuele terreinbeheerders overlaten blijkt niet goed te werken. Maar de landelijke overheid rekent dit niet tot haar taken. Wel mag van de rijksoverheid worden verwacht dat ze veel meer werk maakt van een handelsverbod van de invasieve exoten in kwestie, zodat het probleem ook bij de wortel wordt aangepakt. Nu de provincies

Tabel 1 **Lijst met habitattypen waar invasieve exoten in Nederland bij niet ingrijpen tot grote problemen voor de kwaliteit leiden en waar bestrijding haalbaar is (kennisstand januari 2014). Aziatische duizendknopen (= Afghaanse duizendknoop, Boheemse duizenknoop, Japanse duizendknoop en Sachalinse duizendknoop), grootbladige dwergmispelsoorten (= o.a. *Cotoneaster ambiguus, Cotoneaster bullatus* en *Cotoneaster rehderi*), kleinbladige dwergmispelsoorten (= o.a. *Cotoneaster dielsianus, Cotoneaster divaricatus, Cotoneaster fangianus, Cotoneaster horizontalis*)**

Code	Natura 2000-habitattype	Invasieve exoten
H2120	Witte duinen	Rimpelroos
H2130	Grijze duinen	Amerikaanse vogelkers, kleinbladige dwergmispelsoorten, mahonie, rimpelroos
H2140	Duinheiden met kraaihei	Amerikaanse vogelkers, rimpelroos
H2150	Duinheiden met struikhei	Amerikaanse vogelkers
H2160	Duindoornstruwelen	Aziatische duizendknoopsoorten, Amerikaanse vogelkers, mahonie, rimpelroos
H2170	Kruipwilgstruwelen	rimpelroos
H2180	Duinbossen	Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers, Aziatische duizendknoopsoorten, mahonie, grootbladige dwergmispelsoorten
H2190	Vochtige duinvalleien	watercrassula
H2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	Amerikaanse vogelkers
H3130	Zwakgebufferde vennen	Amerikaanse brulkikker, grote waternavel, watercrassula, zonnebaars
H3260	Beken en rivieren met waterplanten	grote waternavel
H3270	Slikkige rivieroevers	kleine waterteunisbloem, grote waterteunisbloem
H4010	Vochtige heiden	trosbosbes, zwarte appelbes
H4030	Droge heiden	Amerikaanse vogelkers
H5130	Jeneverbesstruwelen	Amerikaanse vogelkers
H6110	Pionierbegroeiingen op rotsbodem	kleinbladige dwergmispelsoorten
H6120	Stroomdalgraslanden	kleinbladige dwergmispelsoorten
H6210	Kalkgraslanden	kleinbladige dwergmispelsoorten
H6230	Heischrale graslanden	Amerikaanse vogelkers
H6430	Ruigten en zomen	Aziatische duizendknoopsoorten, reuzenbalsemien
H7120	Herstellende hoogvenen	trosbosbes
H7220	Kalktufbronnen	reuzenbalsemien
H9110	Veldbies-beukenbossen	Aziatische duizendknoopsoorten, Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	Amerikaanse eik
H9160	Eiken-haagbeukenbossen	Amerikaanse eik, Aziatische duizendknoopsoorten, gewone robinia, grootbladige dwergmispelsoorten
H9190	Oude eikenbossen	Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers
H91D0	Hoogveenbossen	trosbosbes, zwarte appelbes
H91E0	Vochtige alluviale bossen	Aziatische duizendknoopsoorten, Canadese kornoelje, reuzenbalsemien
H91F0	Droge hardhoutooibossen	Aziatische duizendknoopsoorten, reuzenbalsemien

verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het natuurbeleid is de vraag meteen duidelijk: Nemen zij hier hun verantwoordelijkheid bij de bestrijding of geven ze niet thuis, met alle gevolgen van dien? De provincies kunnen het voortouw nemen in een gecoördineerde gezamenlijke aanpak in de bestrijding van invasieve exoten. Daarnaast zouden ze cofinanciering beschikbaar kunnen stellen voor de bestrijding, die op dit moment niet door reguliere beheersubsidies (SNL) wordt gedekt.

Nu adresseren in de Natura 2000-beheerplannen

Het is van het grootste belang nu in het beheerplan aan te geven welke problemen er in een Natura 2000-gebied te verwachten zijn met invasieve exoten. Dit is dan het startpunt voor een gezamenlijke aanpak in de komende beheerperiode. Voor de provincies ligt hier als

voortouwnemer bij veel Natura 2000-beheerplannen een belangrijke taak, maar de natuurbeheerder moet hier alert op zijn. Er hoort op zijn minst een aparte paragraaf over invasieve exoten in te staan, en niet alleen over flora, maar ook over fauna. En het liefst inclusief een kaart met daarop de hotspots van de soorten en typen waarvoor het gebied is aangewezen en de hotspots waar zich invasieve exoten bevinden. Op die manier zijn de knelpunten snel in beeld. Het is in meerdere opzichten nuttig om de problematiek van de invasieve exoten op deze manier op te nemen in het Natura 2000-beheerplan. Allereerst om ook de weg naar Europese financiering goed mogelijk te maken. Als je het niet in je Natura 2000-beheerplan als duidelijk probleem aangeeft, kun je straks ook moeilijk in Europa voor financiering van bestrijdingsmaatregelen aankloppen. In andere landen worden er meer dan in Nederland grote bestrijdingsprojecten van invasieve exoten met Europees geld gefinancierd.
Daarnaast om gezamenlijke afspraken te maken om massale vestiging tegen te gaan, zoals met de kustgemeenten in verband met de rimpelroos en andere invasieve exoten die vanuit gemeentelijk groen het open duin koloniseren. En verder kan het opnemen van de problematiek nuttig zijn om op basis daarvan een goede proactieve monitoring op te zetten, zodat invasieve exoten bij eerste vestiging snel ontdekt en bestreden kunnen worden, zodat de kosten sterk beperkt blijven. Als betrokken terreinbeheerders kun je dus eigenlijk niet instemmen met een beheerplan dat niet serieus in gaat op het risico van invasieve exoten wordt ingegaan.<

Henk Siebel, h.siebel@natuurmonumenten.nl

Workshops invasieve exotische planten

Invasieve exotische planten zijn een groot probleem in bos- en natuurterreinen. Ze bedreigen de doelstellingen van Natura 2000 en de kosten om ze te bestrijden lopen steeds verder op. Daarom worden nu workshops georganiseerd om bestrijdingsmethoden te bespreken en praktijkkennis te delen. We hebben elkaar nodig bij een effectieve bestrijding!

De workshops vinden plaats op:
- **dinsdag 27 mei 2014 van 13:00 tot 17:00 uur, Johannes Post kazerne te Havelte**
- **woensdag 28 mei 2014 van 13:00 tot 17:00 uur, Generaal majoor De Ruyter van Steveninck Kazerne te Oirschot**
- **maandag 2 juni 2014 van 13:00 tot 17:00 uur, Dumoulin kazerne te Soesterberg**

Programma:
- **Presentaties over bestrijdingsstrategieën door Henk Siebel (Natuurmonumenten) en Johan van Valkenburg (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit)**
- **Uitwisselen van praktijkervaringen**

Kosteloos aanmelden kan via info@vbne.nl.
Vermeld bij de aanmelding:
- **gewenste datum**
- **soortgroep die in uw terreinen de meeste problemen oplevert (bomen, struiken, water/oeverplanten, ruigtekruiden)**

Rimpelroos *(Rosa rugosa)*

foto's J.L.C.H. van Valkenburg (NVWA)